

Openbare basisschool

VALCKESTEYN

BELEIDSPLAN HOOGBEGAAFDHEID

OBS Valckesteyn
POORTUGAAL

maart 2025

Voorwoord

Voor u ligt het beleidsplan hoogbegaafdheid van OBS Valckesteyn. Het onderwijs op onze school is erop gericht om alle kinderen, dus ook (hoog)begaafde kinderen, zich zo optimaal mogelijk en met plezier te laten ontplooien. Wij realiseren onderwijs dat tegemoet komt aan de uiteenlopende leer- en ontwikkelingsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Hierbij gaat het niet alleen om het bijbrengen van kennis maar ook om sociale vaardigheden en vaardigheden die nodig zijn om taken te kunnen uitvoeren.

Dit beleidsplan heeft als doel om leerkrachten handvatten te bieden om (hoog)begaafde leerlingen te signaleren, te erkennen, uit te dagen en te begeleiden. In nauw overleg met ouders wordt bekeken hoe we deze kinderen kunnen stimuleren. Het gaat hier om een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de groepsleerkracht, ouders, intern begeleider, specialist hoogbegaafdheid, directie en eventueel externe deskundigen, waarbij het initiatief verwacht mag worden van de leerkracht en intern begeleider. Tevens is dit document bedoeld voor ouders als informatiebron hoe (hoog)begaafde leerlingen op onze school worden gesignaleerd, uitgedaagd en begeleid.

In dit beleidsplan wordt gesproken over hoogbegaafde leerlingen. Hiermee worden zowel de hoogbegaafde als de begaafde leerlingen bedoeld, tenzij anders vermeld.

Inhoudsopgave

1. Missie, visie en doelen van de school	blz. 4
1.1 Inleiding	blz. 4
1.2 Missie	blz. 4
1.3 Visie op onderwijs aan hoogbegaafden	blz. 4
1.4 Doelen van onderwijs aan hoogbegaafden	blz. 5
2. Hoogbegaafdheid	blz. 6
2.1 De theorie over hoogbegaafdheid in vogelvlucht	blz. 6
2.2 Zijnskenmerken	blz. 7
2.3 Executieve functies	blz. 8
2.4 Kenmerken van een hoogbegaafd kind	blz. 9
2.5 Profielen van hoogbegaafdheid	blz. 10
2.6 Onderwijsbehoeften	blz. 13
3. Stappenplan signaleren en diagnosticeren	blz. 15
3.1 Signaleren	blz. 15
3.2 Diagnosticeren	blz. 15
3.3 Leerlingbegeleiding	blz. 16
3.4 Evaluatie	blz. 16
4. Verrijking	blz. 17
4.1 Doelgroep en kansengelijkheid	blz. 17
4.2 Compacten en verrijken	blz. 17
4.3 Leerlijn verdieping/verrijking	blz. 17
5. Leer-Extra-Dingen-groep (LED-groep)	blz. 18
5.1 Doelstellingen	blz. 18
5.2 Doelgroep en kansengelijkheid	blz. 18
5.3 Lessen	blz. 19
5.4 Lesstof	blz. 19
6. Versnellen	blz. 20
7. Tips voor de leerkracht	blz. 21
8. Uitvoering van het beleid	blz. 22
8.1 Eigenaarschap	blz. 22
8.2 Communicatie	blz. 22
8.3 Bijsturen	blz. 23
Bijlage 1	Signaleringslijst hoogbegaafdheid Pharos
Bijlage 2A	Signaleringslijst SiDi 3 groep 1-2
Bijlage 2B	Signaleringslijst SiDi 3 groep 3-8
Bijlage 3	Signaleringslijst SiDi 3 onderpresteren
Bijlage 4	7 uitdagingen in het onderwijs
Bijlage 5A	TASC-model
Bijlage 5B	TASC-formulier

1. Missie, visie en doelen van de school

1.1 Inleiding

Op OBS Valckesteyn wordt gedifferentieerd in tempo en niveau. We gebruiken hiervoor de groepsplannen en het Expliciete Directe Instructiemodel (EDI-model) dat interactief is. Er gaat veel aandacht naar kinderen die uitvallen op een bepaald vakgebied. Tevens is er aangepaste lesstof voor de kinderen die uitblinken op één of meerdere vakgebieden.

1.2 Missie

Voordat onze visie op het onderwijs aan hoogbegaafden wordt gedefinieerd, wordt eerst de missie van OBS Valckesteyn bekeken. We willen immers dat onze visie aansluit bij de missie van de school:

OBS Valckesteyn staat voor een school, waar kinderen zich veilig, geaccepteerd, gehoord, uitgedaagd en gesteund voelen. Wij maken het mogelijk dat ieder kind ondersteund wordt in zijn eigen ontwikkeling en zich een sterke basis eigen maakt, zodat het goed voorbereid is om de stap naar het vervolgonderwijs te zetten. Leren is fijn op Valckesteyn!

1.3 Visie op hoogbegaafdheidsonderwijs

Als school willen wij, conform onze missie, het onderwijsaanbod laten aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van alle kinderen, dus ook van hoogbegaafde leerlingen. In onze onderwijskundige visie is het belangrijk om in te gaan op de individuele ontwikkeling, deze ontwikkeling te volgen en te beïnvloeden. Wij vinden het belangrijk dat alle leerlingen, inclusief de hoogbegaafden, een uitdagend lesaanbod krijgen en leren om te leren, goed presteren en lekker in hun vel zitten.

Een belangrijk uitgangspunt is het optimaal ontwikkelen van de executieve functies en vaardigheden die nodig zijn om taken zelfstandig te kunnen uitvoeren (zie theorie in paragraaf 2.2). Verder is het belangrijk dat het kind goed in zijn vel zit en uitgroeit tot een leerling met een reëel zelfbeeld, die zowel zichzelf als de ander accepteert. Alleen dan zal een leerling volledig tot zijn recht komen. De kerndoelen en de plusdoelen kunnen in dat geval behaald worden. Tevens zal de hoogbegaafde leerling dan succesvol kunnen zijn in het voortgezet onderwijs en in de verdere loopbaan.

Hoogbegaafde leerlingen zijn voor ons team zorgleerlingen. In samenspraak met ouders besteden wij aandacht aan het signaleren en begeleiden van deze kinderen. Bij jonge kinderen van groep 1 en 2 spreken we van een ontwikkelingsvoorsprong in plaats van hoogbegaafdheid. Daarmee voorkomen we dat leerlingen te vroegtijdig ‘gelabeld’ worden en verwachtingen later niet waargemaakt kunnen worden.

1.4 Doelen van onderwijs aan hoogbegaafden

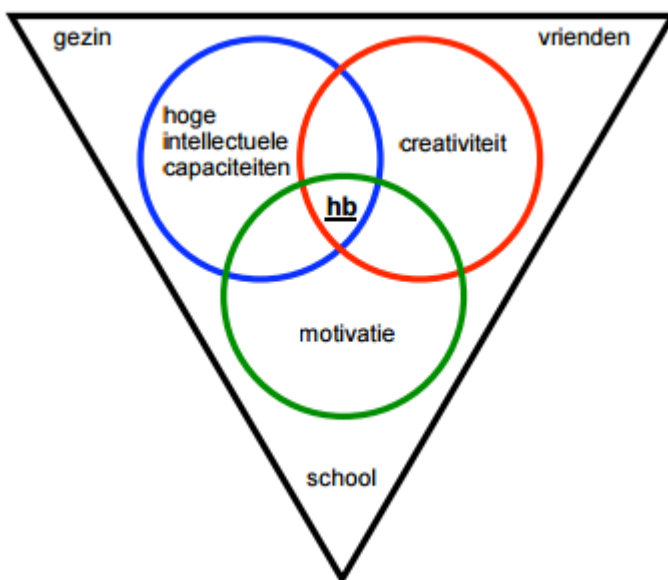
De doelen van ons onderwijs aan hoogbegaafden zijn:

- Leerlingen behalen de kern- en plusdoelen en zijn productief: de leerlingen presteren op een niveau dat aansluit bij hun cognitieve en sociaal-emotionele capaciteiten. De kinderen doen zinvol werk als voorbereiding op de toekomst. Voor hoogbegaafde leerlingen betekent dit het opdoen en verwerken van kennis op een manier die aansluit bij hun denkniveau. De leerlingen moeten door de leerkracht in hun divergente denken worden gestimuleerd. Maar tegelijkertijd laten leerkrachten zien, hoe de leerlingen zich kunnen handhaven in een convergente denkomgeving die gericht is op het vinden van één oplossing (antwoord) voor een probleem.
- Leerlingen leren om te leren: de executieve functies worden versterkt om (moeilijke) taken goed uit te voeren (zie paragraaf 2.2). Er wordt gewerkt aan het verbeteren van belangrijke vaardigheden zoals jezelf motiveren, doorzetten, geheugen gebruiken, zelfstandig werken en samenwerken en het omgaan met frustratie. Als hoogbegaafde kinderen leren om taken goed uit te voeren, worden uitgedaagd en leren omgaan met teleurstelling en frustratie, kunnen zij meer succesvol zijn in hun schoolloopbaan en werkende leven.
- Leerlingen zitten goed in hun vel: de leerlingen gaan met plezier naar school. Ze hebben een reëel beeld van zichzelf en de ander en een positief beeld van school en hun plek daarin. Uiteraard betekent dit niet dat ze (altijd) alles leuk vinden op school.

2. Hoogbegaafdheid

2.1 De theorie over hoogbegaafdheid in vogelvlucht

Er zijn verschillende theorieën en modellen over hoogbegaafdheid. Ze hebben allemaal gemeen, dat een hoge intelligentie (een IQ van meer dan 130) een voorwaarde is om tot uitzonderlijke prestaties te komen. Verder moet er sprake zijn van een goed creatief denkvermogen, een sterke intrinsieke motivatie en veel doorzettingsvermogen. De laatste twee eigenschappen zie je niet terug bij (te) eenvoudig werk, maar wel bij uitdagend werk op het juiste niveau en passend bij de persoonlijke interesse. Tevens dienen hoogbegaafden gestimuleerd te worden vanuit hun omgeving (gezin, school en vrienden) en bepalen ook factoren als zelfvertrouwen en faalangst het uiteindelijke niveau van hoogbegaafdheid. Hoogbegaafden kunnen zich niet goed ontwikkelen als de omgeving hen niet stimuleert. Ook onvoldoende zelfvertrouwen en faalangst kunnen een optimale ontwikkeling blokkeren.

Afbeelding 1 Triadisch model van Renzulli gecombineerd met het multifactorenmodel van Mönks

Op basis van de normaalverdeling is ongeveer 2,5% van de basisschoolleerlingen hoogbegaafd en 13,5% van de leerlingen begaafd. Voor hoogbegaafden wordt een ondergrens van een IQ van 130 genoemd, voor begaafden wordt een IQ tussen de 115 en 130 aangehouden. Een belangrijk aspect van zowel begaafdheid als hoogbegaafdheid is het over de hele linie goed kunnen presteren. Er is dus een verschil met getalenteerde kinderen die op een bepaald vakgebied bekwaam zijn en hoogintelligente kinderen met een hoge intelligentie maar zonder creatief denkvermogen.

2.2 De Zijnskenmerken

In de vorige paragraaf zijn de hoge intellectuele capaciteiten, motivatie en creativiteit als kenmerken genoemd van hoogbegaafdheid. Hier spreken we ook wel van het 'Cognitieve luik' (het denken). Tessa Kieboom geeft in haar theorie aan dat er ook sprake is van het 'Zijnsluik' waarmee het voelen bedoeld wordt.

Het 'Zijnsluik' bestaat uit vier specifieke kenmerken:

- perfectionisme (met mogelijk faalangst tot gevolg)
- rechtvaardigheidsgevoel
- hoogsensitiviteit
- kritische instelling

Met perfectionisme wordt bedoeld dat de lat erg hoog gelegd wordt. Dit kenmerk zien we vaak bij hoogbegaafden. Perfectionisme kan zich uiten in faalangst en vluchtgedrag. Hoogbegaafden willen vaak de doelstelling in een keer kunnen behalen, maar geven op als dat niet lukt. Als ze bij het uitvoeren van een taak teveel beren op de weg zien, geven ze op voordat ze überhaupt zijn begonnen.

Voor hoogbegaafden geldt over het algemeen, afspraak is afspraak. Ze hebben een groot rechtvaardigheidsgevoel en kunnen rigide zijn in hun denken. Veel hoogbegaafden uiten zich met een idealistisch wereldbeeld vanwege hun rechtvaardigheidsgevoel. Ze streven een ideale wereld na en kunnen intens verdriet of woede ervaren bij het ervaren van onrecht. Oneerlijk behandeld worden, of het nu iemand anders betreft of de begaafde zelf, wordt niet geaccepteerd.

Hoogsensitiviteit betekent dat de wereld een stuk intenser ervaren wordt. De zintuigen staan als het ware scherper afgesteld, zoals het waarnemingsvermogen en het uiten van emoties. Hoogbegaafden kunnen intens genieten van kunst of kippenvel krijgen van muziek. Maar ook bijvoorbeeld intens verdrietig zijn bij het zien van een zielige scène of het lezen van een passage in een boek.

Iemand die hoogbegaafd is zal niet alles voor zoete koek aannemen, maar kritisch zijn. Laat iemand een negatieve indruk achter bij een hoogbegaafde, dan zal deze persoon hard moeten werken om deze indruk te herstellen. Als ze eenmaal een eigen visie hebben op een kwestie, zullen ze deze niet snel aanpassen als iemand argumenten tegen deze visie heeft. In een discussie, zullen ze zich niet snel gewonnen geven.

Het Zijnsluik = 'voelen'

Afbeelding 2 Het Zijnsluik van Tessa Kieboom

2.3 Executieve functies

Executieve functies zijn vaardigheden die mensen nodig hebben om taken uit te voeren. Het zijn functies die mensen in staat stellen om doelen te realiseren en het gedrag dat daarbij hoort aan te sturen. Executieve functies zeggen niets over intelligentie of sociale vaardigheden. Executieve functies zijn op twee manieren in te delen (Dawson & Guare, 2010). Enerzijds is er het gebruik van denkvaardigheden waarmee we doelen kunnen realiseren of oplossingen voor problemen bedenken. Anderzijds zijn er de executieve functies die we gebruiken om ons gedrag te sturen of aan te passen.

Executieve functies waarmee we doelen kunnen realiseren of oplossingen voor problemen bedenken:

- planning: het vermogen om een plan te bedenken om een taak te voltooien
- organisatie: het vermogen om zaken volgens een bepaald systeem te ordenen
- timemanagement: het vermogen om de beschikbare tijd zo in te delen dat deadlines gehaald worden
- werkgeheugen: de vaardigheid om informatie in het geheugen te houden bij het uitvoeren van complexere taken
- metacognitie: het vermogen om een situatie te overzien en te bekijken hoe je een probleem aanpakt.

Executieve functies die gedrag sturen zijn:

- reactie-inhibitie: het vermogen om na te denken voor je iets doet
- emotieregulatie: het vermogen om emoties te reguleren om doelen te realiseren
- volgehouden aandacht: het vermogen om de aandacht erbij te houden ondanks afleiding
- taakininitiatie: het vermogen om zonder uitstelgedrag met een taak te beginnen
- flexibiliteit: de vaardigheid om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden
- doelgericht doorzettingsvermogen: het vermogen om door te zetten om zo een doel te realiseren

Hoogbegaafden leren op basis van begrip en de belangrijke processen zoals oefenen, herhalen en onthouden slaan ze veelal over. Hierdoor worden belangrijke executieve functies, zoals het werkgeheugen, niet of minder ontwikkeld. Dit zorgt voor hiaten op cognitief gebied en uitdagingen op andere gebieden (Koenderink, 2012). In bijlage 4 is een overzicht van de zeven uitdagingen in het onderwijs aan hoogbegaafden opgenomen.

Het is belangrijk dat de executieve functies rijpen tijdens het opgroeien naar volwassenheid. Omdat dit rijpingsproces gepaard gaat met fysieke ontwikkeling in de hersenen (toename van hersencellen gevolgd door een snoeiperiode van ongebruikte hersencellen) is het van belang om de executieve functies te blijven oefenen om deze te ontwikkelen en te behouden.

2.4 Kenmerken van een hoogbegaafd kind

Elk hoogbegaafd kind is anders en uniek. Het kan soms lastig zijn om vast te stellen of een kind hoogbegaafd is. De onderstaande opsomming kan, naast de signaleringslijst van Pharos (bijlage 1) en de SiDi 3 (bijlagen 2A en 2B), dienen als hulpmiddel om hoogbegaafde leerlingen te signaleren.

De volgende kenmerken komen veel voor bij hoogbegaafde kinderen (bron SLO):

- hoge intelligentie (IQ hoger dan 130)
- vroege ontwikkeling/ontwikkelingsvoorsprong
- uitblinken op meerdere gebieden
- gemakkelijk kunnen leren
- goed kunnen leggen van (causale) verbanden
- makkelijk kunnen analyseren van problemen
- maken van grote denksprongen
- voorkeur voor abstractie (top-down benadering)
- grote wil om zelfstandig te werken
- brede of juist specifieke interesse
- grote motivatie (als het werk als interessant ervaren wordt)
- creatief (buiten reguliere kaders denkend)
- bijzonder gevoel voor humor
- (soms) minder ontwikkelde executieve functies
- perfectionistisch
- kritisch ingesteld
- hoogsensitief
- groot rechtvaardigheidsgevoel

De bovenstaande kenmerken, kunnen enkele minder prettige eigenschappen tot gevolg hebben, te weten:

- weinig geduld
- stelt hoge eisen aan zichzelf en de ander
- betweterig
- moeite met samenwerken
- bevindt zich in uitzonderingsposities (t.g.v. niet goed kunnen samenwerken, weinig geduld of een ander denkniveau)

2.5 Profielen van hoogbegaafdheid

Voordat er extra uitdaging geboden wordt, is het belangrijk om op de hoogte te zijn van de interesses van het kind en het profiel van hoogbegaafdheid. Er zijn zes profielen te onderscheiden, die elk een eigen aanpak vergen (bron: Betts & Neihart). Algemeen kan gesteld worden, dat de leerstof ingekort en aangevuld moet worden met passende verrijking en verdieping (zie hoofdstuk 5).

De succesvolle leerling

De succesvolle leerlingen zijn perfectionistisch, presteren goed, hebben veel bevestiging nodig en vermijden risico's. Ze voldoen aan de hoge verwachtingen van leerkrachten en ouders. Zelfstandigheid is niet het sterkste punt.

Risico:

Als deze leerlingen niet worden uitgedaagd, kan verveling ontstaan.

Aanpak op school:

Zorg voor voldoende uitdaging. Het is goed om te laten merken dat de leerling mag 'schitteren'. De leerstof inkorten (compacten) is een belangrijke voorwaarde om verrijking en verdieping te kunnen aanbieden. Verder is het contact met ontwikkelingsgelijken belangrijk. Omdat zelfstandigheid niet het sterkste punt is, moet er aandacht geschonken worden aan het ontwikkelen van vaardigheden voor zelfstandig leren.

De uitdagende leerling

De uitdagende leerlingen zijn creatief, stellen regels ter discussie en corrigeren de leerkracht. Door hun directheid en eerlijkheid kunnen ze botsen met de leerkracht, klasgenoten en ouders. Ze lijken koppig en kunnen tactloos reageren.

Risico:

Vanwege het feit dat deze leerlingen niet altijd goed presteren, wordt vaak wel de creativiteit herkend, maar niet de signalen die op hoogbegaafdheid wijzen.

Aanpak op school:

Zorg voor uitdaging en positieve aandacht zodat storend gedrag wordt omgezet in positief gedrag. Het is belangrijk om de sociale vaardigheden te trainen. Verder is het goed om duidelijke afspraken te maken en direct en open te communiceren. De zelfwaardering van de leerling moet opgebouwd worden door succeservaringen. De leerling kan uitgedaagd worden door middel van verrijkings- en verdiepingsopdrachten.

De onderduikende leerling

De onderduiker is de leerling die onderpresteert, uitdaging vermijdt, sociale acceptatie zoekt en vaak wisselt in vriendschappen. In bijlage 3 is een signaleringslijst voor onderpresteren opgenomen. Onderpresteren is een vorm van gedrag dat kan ontstaan door verschillende factoren. Er zijn 2 soorten onderpresterende leerlingen:

- absolute onderpresteerders presteren onder het groepsgemiddelde van de omgeving. Vanwege de mogelijkheid om te vergelijken met de groep, is het onderpresteren niet moeilijk om te herkennen.
- relatieve onderpresteerders presteren rond het groepsgemiddelde en zijn daarom minder zichtbaar voor de leerkracht.

De signalen van de onderpresterende leerling zijn als volgt:

- wisselende en/of steeds slechtere prestaties;
- het kind weet veel dingen die het nog niet in de klas heeft geleerd, maar de resultaten van het werk zijn onder zijn niveau;
- fouten bij makkelijke opdrachten, kwalitatief goed werk bij moeilijke opdrachten;
- wordt als dromerige of lastige leerling ervaren.

Risico:

De leerling kan zich gaan aanpassen aan het niveau van de groep in de hoop geaccepteerd te worden. Hij ontkent als het ware zijn hoogbegaafdheid. De leerling kan onzeker worden, zijn leer- en denkstrategieën verlopen anders en worden vaak niet herkend.

Aanpak op school:

Het is belangrijk dat de hoogbegaafdheid gesignaleerd wordt en dat er, zonder te veel druk, andere activiteiten aangeboden worden. De leerling moet succeservaringen kunnen opdoen en geprezen worden op basis van processen en niet het resultaat. De leerling heeft begeleiding nodig bij het leren.

De drop-out

Drop-out leerlingen nemen soms onregelmatig deel aan het onderwijs en presteren gemiddeld of beneden gemiddeld. Ze zijn creatief en zoeken naar buitenschoolse uitdaging. Ze isoleren en verwaarlozen zichzelf. De kinderen bekritisieren zichzelf en anderen en kunnen de situatie in de klas verstoren.

Risico:

Door bovenstaande kenmerken worden deze kinderen vaak te laat herkend en kunnen ze afzakken naar een te lage studierichting. Ze kunnen zich gekwetst voelen en het vertrouwen in de volwassene kwijtraken.

Aanpak op school:

Omdat de drop-out leerling het moeilijk heeft in de klas, is het motiveren van deze leerling belangrijk. Laat zien dat school leuk is, door verrijking en verdieping te bieden. Verder is het belangrijk dat er voor de leerling een vertrouwenspersoon is op school bij wie hij zijn frustraties kwijt kan en kan bouwen aan een positieve houding ten opzichte van het leren.

De leerling met leer- en/of gedragsproblemen

Bij deze leerlingen wordt de hoogbegaafdheid vertroebeld door een leer- en/of gedragsprobleem (zoals dyslexie, autisme of ADHD). Deze kinderen werken niet consistent, presteren gemiddeld of onder het gemiddelde, reageren zich af op anderen en kunnen de situatie in de klas verstoren. In de literatuur wordt de leerling vaak aangeduid als ‘de dubbel bijzondere leerling’.

Risico:

De leerling wordt vaak niet herkend als hoogbegaafd vanwege bovenstaande kenmerken. De leer- of gedragsproblemen staan voorop en de hoogbegaafdheid krijgt te weinig aandacht.

Aanpak op school:

Daag ook deze kinderen uit. Bied verrijking en verdieping aan en de mogelijkheid om niet-traditionele leerervaringen op te doen. Het is belangrijk om de nadruk te leggen op de sterke kanten en de leerling veel individueel te begeleiden. Verder moet er tijd met ontwikkelingsgelijken worden doorgebracht.

De zelfstandige leerling

De zelfstandige leerlingen kunnen zeer zelfstandig werken aan verrijkingsopdrachten, hebben weinig bevestiging nodig en stellen hun eigen doelen. Ze hebben goede sociale vaardigheden, komen op voor hun eigen opvattingen en durven risico te nemen. Verder zijn ze creatief en werken enthousiast aan die taken waarvoor ze passie hebben.

Risico:

Ondanks de zelfstandigheid, is er wel behoefte aan een leerkracht/coach die de schoolloopbaan goed begeleid.

Aanpak op school:

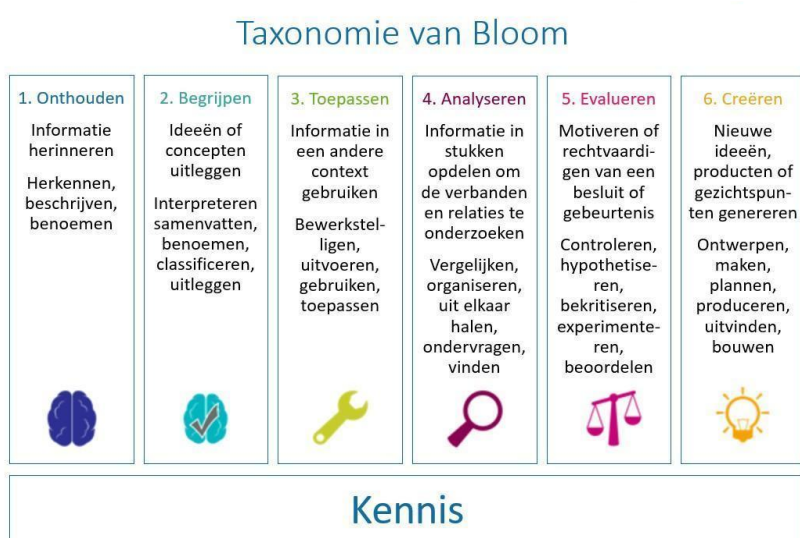
De leerling kan zijn eigen doelen stellen. Zorg voor gecompecte leerstof aangevuld met voldoende uitdaging in de vorm van verrijking en verdieping. Ook moet bekeken worden of versnellen en een vervroegde toelating tot het middelbaar onderwijs opties zijn, hoewel hier ook risico's aan verbonden zijn. Contact met ontwikkelingsgelijken en een goede begeleiding door een leerkracht/coach zijn belangrijke zaken.

2.6 Onderwijsbehoeften

Zoals vermeld in de vorige paragraaf, zijn er verschillende profielen van hoogbegaafdheid die een eigen aanpak vereisen om de motivatie te verhogen. Toch zijn er enkele kernpunten die voor het onderwijs aan hoogbegaafden essentieel zijn.

Hoogbegaafde leerlingen hebben minder behoefte aan instructie bij de reguliere stof en tevens minder behoefte aan oefen- en herhalingsstof. Er dient wel voldoende herhalingsstof aangeboden te worden, zodat de basisstof geautomatiseerd wordt. De reguliere stof wordt ingekort en aangevuld met verrijking en verdieping (zie hoofdstuk 5). Het is niet zo dat hoogbegaafde kinderen vanzelf verder komen in hun ontwikkeling. Integendeel, het is belangrijk dat ze meedoen met de uitleg van nieuwe stof. Verder hebben ze aangepaste instructie nodig (bijvoorbeeld bij de verrijkingsstof) en een aangepast lesaanbod dat bestaat uit gecompecte leerstof aangevuld met verdieping en verrijking. Het is voor deze leerlingen interessanter om leerstof aan te bieden vanuit een top-down benadering, waarbij het denken vanuit het geheel centraal staat en een beroep gedaan wordt op probleemoplossend vermogen en creativiteit. Dit in tegenstelling tot de bottom-up benadering waarbij de leerstof stap voor stap wordt aangeboden en vervolgens wordt toegewerkt naar het grote geheel.

Misschien nog belangrijker dan het aanschaffen van materialen, is het kennis hebben van de theorieën van Bloom en Gardner om bestaande lessen om te vormen tot verrijkingsonderwijs. De taxonomie van Bloom geeft inzicht in de verschillende denkniveaus en welke opdrachten daarbij horen. De eerste drie niveaus van Bloom zijn: onthouden, begrijpen en toepassen. Voor hoogbegaafde kinderen zijn deze niveaus niet uitdagend genoeg, hoewel het trainen van het geheugen en onthouden wel belangrijke voorwaarden zijn voor succes in de hogere groepen van het basisonderwijs en later in het voortgezet onderwijs. Hier moeten leerkrachten dus zeker aandacht aan besteden. Denk bijvoorbeeld aan het automatiseren van de tafels. Om meer uitdaging te bieden, kunnen opdrachten worden aangepast aan de hogere niveaus, te weten: analyseren, evalueren en creëren. De leerkracht bedenkt andere opdrachten met passende vragen (hoe, wat, waarom) waardoor het ‘hogere denken’ in gang wordt gezet zoals: Wat zou hiervan de oorzaak kunnen zijn?

Afbeelding 3 Taxonomie van Bloom, bron: wij-leren.nl

Ook is het mogelijk om de acht intelligenties van Howard Gardner als uitgangspunt te nemen voor verrijkingsonderwijs. Volgens Gardner is iedereen intelligent op zijn eigen manier. Er zijn acht intelligenties te onderscheiden, te weten: verbaal-linguïstisch, logisch-mathematisch, visueel-ruimtelijk, muzikaal-ritmisch, lichamelijk-kinesthetisch, interpersoonlijk, intrapersoonlijk, natuurgericht. De specifieke intelligentie van een leerling bepaalt waar de ingang voor verrijking te vinden is. Met name voor leerlingen die niet tot leren komen, kan dit een startpunt zijn. Ook de gebieden die minder ontwikkeld zijn, kunnen aan bod komen om verder te ontwikkelen.

Met de theorieën van Bloom en Gardner in het achterhoofd, passen we lessen aan. De leerinhoud en de onderwerpen van de methode komen wel aan bod, maar bepaalde opdrachten worden vervangen door opdrachten die aansluiten bij het denkniveau en/of het intelligentieprofiel. Het leerrendement van de hoogbegaafde kinderen wordt hiermee verhoogd en kennis van verschillende vakgebieden en ontwikkelingsgebieden wordt zo geïntegreerd. Leerlingen zullen hierdoor het onderwijs als meer betekenisvol ervaren.

Ondanks dat hoogbegaafde leerlingen goed kunnen leren, ontwikkelen ze niet altijd de juiste werk- en leerstrategieën. Daarom ondervinden ze regelmatig problemen bij de uitvoering van (verrijkingstaken). Het is belangrijk om deze kinderen te helpen bij het ontwikkelen van de executieve functies. We gebruiken hiervoor o.a. de leerlijn 'leren leren' van het CED. Deze doorgaande leerlijn geeft de leerkracht handvatten om kinderen te begeleiden op het gebied van taakaanpak, uitgestelde aandacht/hulp vragen, zelfstandig (door)werken, samenwerken en reflecteren op het werk. Om kinderen te helpen bij het plannen en gebruik te maken van interactie, kan gewerkt worden met het TASC-model van Wallace. TASC staat voor Thinking Actively in a Social Context en hiermee wordt bedoeld dat taal en interactie tijdens het proces van het leren belangrijke uitgangspunten zijn. Het model gaat uit van acht opeenvolgende fases van het voorbereiden van de opdracht tot en met het uitvoeren en evalueren. Door het toepassen van de acht stappen in het model, leren kinderen van elkaar en wordt de reflectie op het eigen leerproces bevorderd. Zie bijlage 5A voor het TASC-model en bijlage 5B voor het TASC-formulier.

Tot slot hebben hoogbegaafde kinderen behoefte aan contact met ontwikkelingsgelijken. Dit kan plaatsvinden bij groeps- en verrijkingstaken in de eigen klas en in de verrijkingsgroep (LED-groep, zie hoofdstuk 5). Wij stimuleren dit contact met ontwikkelingsgelijke leerlingen, maar tegelijkertijd blijft ook het samenwerken met andere leerlingen belangrijk om op school en in de maatschappij goed te kunnen functioneren.

3. Stappenplan signaleren en diagnosticeren

In dit hoofdstuk komt het stappenplan van OBS Valckesteyn aan de orde om hoogbegaafde leerlingen te signaleren, diagnosticeren en te begeleiden.

3.1 Signaleren

De signaleringslijst van SiDi 3 (zie bijlagen 2A en 2B) wordt door leerkrachten gebruikt als hulpmiddel om hoogbegaafde kinderen te signaleren. Dit betreft een protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs. Deze lijst wordt in oktober ingevuld voor alle leerlingen in de groepen 3 en 6 en voor alle groep 1 kinderen na drie tot zes maanden onderwijs. Als de leerkracht van kinderen uit een andere groep een vermoeden van hoogbegaafdheid heeft, wordt voor deze kinderen ook de SiDi 3 ingevuld en naar de intern begeleider (in het vervolg IB'er) en de specialist hoogbegaafdheid gestuurd. Vangt de leerkracht van kinderen uit groep 1 eerder dan zes maanden onderwijs signalen op van een ontwikkelingsvoorsprong, dan wordt de SiDi 3 voor deze kinderen direct ingevuld. We willen voorkomen dat kinderen hun prestaties aanpassen aan het gemiddelde van de groep.

Bij de intake van kleuters is het van belang dat opvallende zaken, die kunnen wijzen op een ontwikkelingsvoorsprong, aan bod komen. De ouders en leerkrachten geven deze zaken aan op het entreeformulier 'Dit ben ik'. In de onderbouw wordt het observatiesysteem 'Kijk' gebruikt. Dit systeem geeft ook inzicht in een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong.

Een goed contact met ouders en verzorgers vinden wij belangrijk. Zij kunnen een vermoeden van hoogbegaafdheid uitspreken bij de leerkracht. Daarna volgen de volgende stappen:

- de leerkracht bespreekt de vermoedens van hoogbegaafdheid met de IB'er en specialist hoogbegaafdheid;
- de leerkracht raadpleegt het Cito-leerlingvolgsysteem en de methodetoetsen;
- de signaleringslijst van SiDi 3 wordt ingevuld en overige specifieke kenmerken van de leerling worden aangegeven door de groepsleerkracht(en);
- eventueel wordt, in overleg met de IB'er en de ouders/verzorgers, doorgetoetst (m.b.v. methodetoetsen en Citotoetsen) om het ontwikkelingsniveau op het gebied van begrijpend lezen, rekenen en spelling te bepalen.

3.2 Diagnosticeren

Naar aanleiding van de signalering volgt overleg tussen de leerkracht, IB'er en specialist hoogbegaafdheid. De SiDi 3 bevat stappen voor een oudervragenlijst, leerkrachtdiagnose, analyse van toetsgegevens, een leerlingvragenlijst, een checklist onderpresteren en een versnellingswenselijkheidslijst. Een diagnostische toets van een externe instantie kan gewenst zijn om het IQ en de mate van begaafdheid te bepalen, bijvoorbeeld bij een vermoeden van hoogbegaafdheid in combinatie met een gedrags- en/of leerprobleem of bij onderpresteren.

3.3 Leerlingbegeleiding

De onderstaande stappen worden doorlopen om uiteindelijk de leerling zo optimaal mogelijk te begeleiden:

- de leerkracht bespreekt met de ouders/verzorgers of zij hun kind herkennen in de bevindingen van de leerkracht en IB'er;
- de leerkracht bespreekt met de leerling zijn onderwijsbehoeften en zijn verwachtingen van de leerkracht;
- in overleg met de ouders/verzorgers, het kind, de leerkracht, de specialist hoogbegaafdheid en de IB'er wordt een plan van aanpak opgesteld. Dit betreft bijvoorbeeld het compacten van de leerstof (inkorten) aangevuld met verrijking, het deelnemen aan de verrijkingsgroep (LED-groep) en/of het eventueel versnellen (vervroegd door naar de volgende groep);
- de specifieke doelen van de hoogbegaafde leerling worden in het groepsplan vermeld. Dit geldt ook voor de doelen van hoogbegaafde leerlingen met een gedrags- en/of leerprobleem (specifieke doelen, het ontwikkelingsperspectief, de inhoud van de leerstof, de organisatie van het werken aan verrijking en de evaluatie);
- de specialist hoogbegaafdheid begeleidt leerlingen met het aanleren van bijvoorbeeld een growth mindset ('op groei gerichte mindset', Carol Dweck) om te leren doorzetten bij moeilijke taken of het toepassen van ACT (Acceptance and Commitment Therapy, Steven Hayes) om vanuit acceptatie nieuwe doelen te kunnen stellen.

3.4 Evaluatie

Een hoogbegaafde leerling is een zorgleerling. Zorgleerlingen worden besproken tijdens de follow-up gesprekken tussen de leerkracht en de IB'er. De leerkracht volgt het kind en documenteert zowel de resultaten als signaleringen. Informatie van de ouders wordt ook hierin meegenomen.

Wekelijks worden de opgaven van de verrijking geëvalueerd en wordt er instructie bij de verrijking gegeven. In het geval van specifieke leerdoelen voor een kind, worden deze ten minste maandelijks geëvalueerd evenals het welbevinden in de klas. Tweemaal per jaar, of vaker indien gewenst, evalueert de leerkracht deze zaken met de ouders en wordt het groepsplan aangepast. Tevens zijn er tweemaal per jaar 10-minutengesprekken tussen de leerkracht van de verrijkingsgroep/LED-groep, de ouders en het kind (zie ook 5.3).

4. Verrijking

4.1 Doelgroep en kansengelijkheid

Niet alleen hoogbegaafden, maar ook begaafden en hoogintelligente leerlingen hebben behoefte aan extra uitdaging. Bij de keuze voor de doelgroep kijken we niet alleen naar schoolprestaties om te voorkomen dat onderpresteerders en hoogbegaafde leerlingen met leer- en gedragsproblemen worden uitgesloten van deze verrijking. De specifieke leer- en persoonlijkheidskenmerken worden door de groepsleerkracht beoordeeld met behulp van de SiDi 3. Voor verrijkingsonderwijs per vakgebied in de klas, komen ook de getalenteerde leerlingen op dat vakgebied in aanmerking. Voor verrijking wordt gekeken naar een combinatie van indicatoren: hoge scores van methode- en Cito-toetsen (van met name rekenen en begrijpend lezen), signalering door de leerkracht m.b.v. de vragenlijsten van de SiDi 3 en de 'Zijnskenmerken' (zie paragraaf 2.2), verzoek van de ouders of leerling. We kijken verder dan enkel de Cito-scores, omdat (hoog)begaafde en hoogintelligente kinderen niet altijd presteren zoals verwacht wordt bij een hogere intelligentie. Wij hebben als standpunt dat alle hoogbegaafde en hoogintelligente leerlingen en tevens de getalenteerde leerlingen op een vakgebied ongeacht geslacht en afkomst (sociaal-economische status, huidskleur en migratieachtergrond) gezien en uitgedaagd worden met verdieping en verrijking.

4.2 Compacten en verrijken

Compacten is het inkorten van de herhalings- en oefenstof en van de instructie waar mogelijk. Door de leerstof compact aan te bieden, wordt de kans op demotivatie verkleind en komt er tijd vrij voor verrijking en verdieping waarbij de leerling echt wordt uitgedaagd. Een goede verrijkingstaak sluit aan bij de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van de hoogbegaafde leerling. Het is een taak die grote denksprongen, creativiteit en doorzettingsvermogen vergt. Een leerling die werkt met verrijkingstaken, heeft instructie, begeleiding en evaluatie nodig voor het ontwikkelen van goede werk- en leerstrategieën. Wekelijks worden de opgaven van de verrijking geëvalueerd en wordt er instructie bij de verrijking gegeven.

4.3 Leerlijn verdieping/verrijking

Het is belangrijk dat er voor hoogbegaafde kinderen een doorlopende leerlijn in verdieping/verrijking is. Wij werken met Levelspel in groep 1-2. Bij groep 3 tot en met 8 gebruiken we Meesterwerk van onze rekenmethode Getal & Ruimte en Pluswerk/Spitswerk van onze taalmethode PIT. Indien gewenst, wordt dit aangevuld met Levelwerk. Levelspel/Levelwerk is een doorlopende lijn van verrijking en verdieping op het gebied van taal/lezen, rekenen, wereldoriëntatie, techniek en sociale vorming. Elke groep heeft zijn eigen box met materialen. M.b.v. deze methodes worden de leerlingen cognitief optimaal uitgedaagd en de volgende vaardigheden, zoals opgesteld door het SLO, gestimuleerd:

1. leren leren (ontwikkelen van een goede werkhouding, doorzetten, (samen)werken volgens een plan en leerstrategieën inzetten om informatie te verkrijgen en op te slaan)
2. leren denken (met name gericht op de hogere denkniveaus: analyseren, evalueren en creëren, maar ook de lagere niveaus zoals onthouden en het trainen van geheugen zijn belangrijk)
3. leren leven (inzicht in jezelf en omgang met anderen)

5. Leer-Extra-Dingen-groep (LED-groep)

De naam voor onze verrijkingsgroep is de ‘Leer-Extra-Dingen-groep’ (LED-groep). We geven niet de voorkeur aan de naam ‘plusgroep’, omdat we liever niet spreken over plus of zwakkere leerlingen. De naam ‘Leer-Extra-Dingen-groep’ past bij onze doelstellingen.

5.1 Doelstellingen

Op OBS Valckesteyn laten wij, conform onze missie en visie, het onderwijsaanbod aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van alle kinderen, dus ook van (hoog)begaafde kinderen. De doelstellingen van de LED-groep zijn:

- de leerling verbetert zijn executieve functies om taken optimaal te kunnen uitvoeren;
- de leerling werkt aan zijn metacognitieve vaardigheden zoals het gebruiken van strategieën, een goede werkhouding en doorzetten (het leren leren);
- de leerling wordt op zijn niveau uitgedaagd zodat hij zijn talenten kan ontwikkelen;
- de leerling werkt met ontwikkelingsgelijken;
- de leerling leert beter samen te werken;
- de leerling leert om te gaan met feedback;
- de leerling ervaart dat hij niet de enige is en dat het niet erg hoeft te zijn om hoogbegaafd te zijn;
- de leerling die onderpresteert of de hoogbegaafde leerling met leer- of gedragsproblemen krijgt een gerichte begeleiding.

5.2 Doelgroep en kansengelijkheid

Criteria voor deelname aan de LED-groep:

- de leerkracht heeft een vermoeden van hoogbegaafdheid. De ingevulde signaleringslijst van SiDi 3 bevestigt dit vermoeden (motivatie, creativiteit en andere specifieke leer- en persoonlijkheidseigenschappen);
- indien extern onderzoek heeft aangetoond dat de leerling hoogbegaafd is;
- een I-score voor de Cito-toetsen van m.n. rekenen en begrijpend lezen (minimaal twee tot drie keer achtereenvolgens) en goede resultaten voor de methodegebonden toetsen;
- een overzicht in het leerlingvolgsysteem (LVS) van de schoolloopbaan;
- de leerkracht heeft een vermoeden van onderpresteren, de ingevulde vragenlijst m.b.t. onderpresteren van SiDi 3 (zie bijlage 3) bevestigt dit vermoeden;
- (hoog)begaafdheid in combinatie met een leer- of gedragsprobleem;
- indruk ouders/verzorgers (vullen ook de bovengenoemde vragenlijst in in het geval van onderpresteren);
- wij hebben als standpunt dat alle hoogbegaafde leerlingen ongeacht geslacht en afkomst (sociaal-economische status, huidskleur en migratieachtergrond) de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan de LED-groep.
- we kijken verder dan enkel de Cito-scores, omdat (hoog)begaafde leerlingen niet altijd presteren zoals verwacht wordt bij een hogere intelligentie.

Als er een vermoeden van hoogbegaafdheid is, geeft de groepsleerkracht dit aan bij de specialist hoogbegaafdheid en IB'er. Vervolgens kunnen de IB'er en de specialist hoogbegaafdheid op basis van bovengenoemde criteria een leerling in overweging nemen voor de LED-groep. De groepsleerkracht kan nooit vooraf toezegging doen aan het kind en/of de ouders. De ouders/verzorgers worden uitgenodigd voor een gesprek en de mogelijkheden worden met hen en het kind besproken. De ouders/verzorgers moeten toestemming geven voor deelname aan de verrijkingsgroep.

Ook de ouders/verzorgers kunnen bij de groepsleerkracht hun overweging voor de verrijkingsgroep aangeven. Vervolgens overlegt de groepsleerkracht met de IB'er, en volgen de stappen zoals hierboven beschreven. In principe worden er groepen gecombineerd voor leerlingen van groep 4/5/6 en van groep 7/8.

5.3 Lessen

De lessen van de LED-groep vinden plaats op een vaste dag in de week. De leerlingen hebben één keer per twee weken de gehele dag les, waarbij de groepen 4/5/6 en 7/8 elkaar afwisselen. Het rooster en het lesprogramma worden aan het begin van het schooljaar bekend gemaakt. De maximale groepsgrootte bedraagt bij voorkeur 14 kinderen.

We werken in blokken van circa acht weken, van vakantie tot vakantie. Aan het eind van elk blok wordt de deelname en motivatie geëvalueerd door de leerkracht van de LED-groep en het kind. Tweemaal per jaar vinden er 10-minutengesprekken plaats tussen de leerkracht van de LED-groep, de ouders en het kind. De inzet en resultaten worden dan besproken. Aan het eind van het schooljaar krijgt de leerling een rapport van de vorderingen. Aan het eind van groep 8 volgt een 'diploma' van de LED-groep. Als de prestaties van een leerling verminderen in de reguliere groep, zich onvoldoende inzet of de LED-groep te hoog gegrepen is, kan worden overwogen om deelname aan deze groep te stoppen.

5.4 Lesstof

In de LED-groep maken we gebruik van de online leeromgeving van psychologisch adviesbureau Ponte. In deze omgeving zitten stellingen, raadsels, Spaans en uitdagende projecten. De leerlingen kunnen hiermee op school en thuis verder werken aan onderwerpen die in de LED-groep aan bod komen. Bij de lessen van de LED-groep ligt de nadruk op de doelstellingen die in paragraaf 5.1 genoemd zijn. Spaans wordt door de leerlingen vaak als lastig ervaren. Het leren doorzetten en omgaan met frustratie zijn hierbij van belang. De leerlingen leren met behulp van de growth mindset ('op groei gerichte mindset', Carol Dweck) om helpende gedachten te gebruiken als ze tijdens het leren van nieuwe en moeilijke dingen frustratie ervaren ('de leerkuil', James Nottingham). Ook leren ze om zichzelf, anderen en dingen waartegen ze aanlopen te accepteren om van daaruit doelen te stellen. De leerlingen maken ieder jaar een persoonlijk ontwikkelingsplan.

Verder gebruiken we in de LED-groep de materialen van Levelwerk en de verrijking/verdieping van Meesterwerk van onze rekenmethode Getal & Ruimte (zie paragraaf 4.3). Een deel van de les wordt besteed aan uitleg en evaluatie van de rekenopdrachten van Meesterwerk. Het vergroten van de executieve vaardigheden en het leren leren, spelen hierbij een belangrijke rol.

6. Versnellen

OBS Valckesteyn is in principe geen voorstander van het vervroegd doorstromen van een hoogbegaafde leerling. Het versneld doorwerken van de reguliere leerstof doet niet altijd recht aan de leereigenschappen van deze leerling. Op korte termijn is een kind misschien geholpen, op de langere termijn wellicht niet omdat het kind weer niet voldoende wordt uitgedaagd en de leerstof niet aansluit bij zijn leer- en persoonlijkheidseigenschappen.

Toch kunnen er situaties zijn waarbij het versnellen wel recht doet aan het welbevinden van de hoogbegaafde leerling. Mogelijkheden van versnellen zijn bijvoorbeeld een groep overslaan of twee leerjaren in één schooljaar verwerken. Er zal een afweging gemaakt moeten worden op basis van kind- en omgevingsfactoren. De didactische voorsprong zal minimaal een jaar moeten zijn. Verder is het van belang dat het kind sociaal-emotioneel aansluiting kan vinden bij de hogere jaargroep, een evenwichtig zelfbeeld heeft, goede werk- en leerstrategieën hanteert en een goede motorische ontwikkeling laat zien. Ook de omgeving bestaande uit het gezin, de leerkracht en de klas, zullen de leerling moeten kunnen ondersteunen in geval van versnellen. Alleen als deze factoren in positieve zin aanwezig zijn, kan de leerling in de hogere jaargroep zowel op cognitief als sociaal-emotioneel gebied succesvol zijn. Het invullen van de versnellingswenselijkheidslijst kan helpen om een juiste afweging te maken (www.versnellingswenselijkheidslijst.nl).

Voor meer informatie over versnellen wordt verwezen naar het beleidsplan 'doubleren/versnellen'.

7. Tips voor de leerkracht

Het is een misverstand dat hoogbegaafde leerlingen weinig uitleg, begeleiding of aandacht nodig hebben. Voor een optimale ontwikkeling van deze kinderen, kunnen de onderstaande tips nuttig zijn.

1. Een goed klassenmanagement is het uitgangspunt om gedifferentieerd les te geven en verdieping/verrijking te kunnen bieden.
2. Houd rekening met verschillen tussen talentvolle, hoogintelligente, begaafde en hoogbegaafde kinderen.
3. Bied vaste momenten waarop de kinderen aan de verrijking mogen werken en zorg ervoor dat het voor de kinderen duidelijk is wanneer en waar ze hieraan werken.
4. Bied, waar mogelijk, keuzemogelijkheden bij de verrijking. Dit helpt om de motivatie te vergroten.
5. Bied ook verrijking aan hoogbegaafde kinderen met leer- en/of gedragsproblemen, onderpresteerders en hoogintelligente kinderen.
6. Bied wekelijks instructie en evaluatie bij de verrijkingsstof.
7. Hoogbegaafde leerlingen hebben iedere dag verrijking nodig. Verrijkingsstof is verplichte leerstof voor de hoogbegaafde leerling. Verrijking kan in de vorm van een weektaak een meer verplicht karakter krijgen. Zorg op het rapport voor een beoordeling van het verrijkingswerk, met name gericht op het proces.
8. Gebruik de theorie van meervoudige intelligentie van Gardner en de taxonomie van Bloom (verschillende denkniveaus) om opdrachten aan te passen aan het denkniveau van hoogbegaafden.
9. Besteed veel aandacht aan het verbeteren van de executieve functies. Het leren leren, zoals het leren plannen, leren doorzetten en samenwerken, zijn belangrijke voorwaarden voor succes in de schoolloopbaan en het werkende leven.
10. Leer kinderen om door te zetten: laat ze 'De leerkuil' (James Nottingham) ervaren en gebruik de theorie van de 'Growth mindset' (Carol Dweck) om helpende gedachten aan te leren. Zitten leerlingen vast in hun eigen overtuigingen, leer dan om via acceptatie nieuwe doelen te stellen (Acceptance and Commitment Therapy, Steven Hayes).
11. Blijf de doorgaande leerlijn in het LVS volgen. Vooral de prestaties van hoogbegaafde leerlingen in de bovenbouw kunnen afzakken.
12. Bied hoogbegaafden mogelijkheden om ook met ontwikkelingsgelijken samen te werken.
13. Ondersteun de hoogbegaafde leerling met het accepteren van zichzelf en de ander.
14. Zorg voor integratie zodat kinderen met verrijking zich onderdeel van de klas voelen en zichzelf niet als een eiland beschouwen.
15. Zorg voor een goed contact met de ouders/verzorgers. Ze hebben een goed beeld van hun kind en geven vaak belangrijke informatie.
16. Vraag advies aan de specialist hoogbegaafdheid en/of de IB'er in geval van vragen.

8. Uitvoering van het beleid

8.1 Eigenaarschap

Het beleidsplan hoogbegaafdheid wordt bewaakt door de commissie hoogbegaafdheid. Dit houdt in dat het beleid structureel geëvalueerd en waar nodig bijgesteld wordt.

De commissie bestaat uit:

- Marga Maissan, directeur OBS Valckesteyn
- Jolanda Goudriaan, intern begeleider groep 1 tot en met 8
- Tinka Spanjersberg, groepsleerkracht onderbouw
- Ingeborg de Wilt, specialist hoogbegaafdheid, leerkracht LED-groep, groepsleerkracht bovenbouw en lid van de MR en GMR

De commissie heeft de volgende taken:

- is verantwoordelijk voor het beleid hoogbegaafdheid;
- begeleidt hoogbegaafde leerlingen met gedrags- en/of leerproblemen;
- is het aanspreekpunt voor vragen m.b.t. het beleid hoogbegaafdheid;
- is verantwoordelijk voor een open communicatie naar leerkrachten en ouders;
- is verantwoordelijk voor het evalueren en bijsturen van het beleid.

De LED-groep wordt geleid door de specialist hoogbegaafdheid. Het selecteren van leerlingen gebeurt door deze specialist in overleg met de groepsleerkracht en de IB'er.

8.2 Communicatie

De volgende partijen zijn betrokken bij het communiceren over het beleid hoogbegaafdheid:

Bovenschools bestuur

In het kader van Passend Onderwijs wordt het SOP afgestemd met de bestuurder en de directie van de andere scholen die onder het bestuur van OPO Albrandswaard vallen.

Schoolbestuur

Er vindt jaarlijks overleg plaats met het schoolbestuur.

Intern begeleider

De intern begeleider is eindverantwoordelijk voor alle zorg in de school. Zij maakt daarom deel uit van de commissie hoogbegaafdheid.

Commissie hoogbegaafdheid

Elk kwartaal komt de commissie (exclusief de directeur) bijeen om lopende zaken en vragen van het team, leerlingen en ouders te bespreken. Voor het analyseren en bijsturen worden andere termijnen gehanteerd, zie paragraaf 8.3.

Leerkrachten

De communicatie tussen de commissie hoogbegaafdheid en de leerkrachten wordt verzorgd tijdens de zorgvergadering door de intern begeleider en de specialist hoogbegaafdheid.

(Gemeenschappelijke) medezeggenschapsraad (MR en GMR)

Een afgevaardigde van de MR en GMR maakt deel uit van de commissie hoogbegaafdheid en is verantwoordelijk voor de communicatie over het hoogbegaafdheidsbeleid.

Hoogbegaafde leerlingen en hun ouders/verzorgers

- Aan het begin van het schooljaar wordt het rooster en het programma van de LED-groep naar de hoogbegaafde leerlingen en hun ouders/verzorgers gecommuniceerd. De nieuwe leerlingen van de LED-groep worden met hun ouders uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek met de leerkracht van deze groep.
- Vorderingen van leerlingen die compacten en verrijken worden apart op het rapport vermeld, hierbij staan proces gerelateerde vorderingen centraal.
- De vorderingen in de LED-groep worden tweemaal per jaar besproken, of tussentijds indien nodig. Het kind, de ouders en de leerkracht van de LED-groep nemen deel aan dit gesprek.
- Via Parro worden de ouders/verzorgers na elke LED-groep geïnformeerd over de activiteiten en het huiswerk.
- Aan het eind van het schooljaar krijgen de kinderen een rapport van de LED-groep
- Als een leerling wordt gesignaleerd en een vervolgtraject gewenst is, worden de ouders uitgenodigd voor een gesprek. In dit gesprek wordt uitgelegd wat de intern begeleider, de specialist hoogbegaafdheid en de groepsleerkracht in kaart brengen over de betreffende leerling. Eventueel wordt ouders een vragenlijst meegegeven. Wanneer alle gegevens zijn verzameld en geanalyseerd, worden ouders uitgenodigd om de resultaten te bespreken en een eventueel plan van aanpak te bespreken.
- Wekelijks worden de opgaven van de verrijking met de kinderen geëvalueerd en wordt er instructie bij de verrijking gegeven.
- In het geval van specifieke leerdoelen voor een kind, worden deze ten minste maandelijks met het kind geëvalueerd evenals het welbevinden in de klas.

8.3 Bijsturen

De commissie komt jaarlijks bijeen om het beleid ten aanzien van hoogbegaafden te evalueren. Ook worden de leerlingen van de LED-groep elk jaar gevraagd naar hun bevindingen over de LED-groep. Deze informatie wordt gebruikt om het lesprogramma verder te verbeteren. Tijdens de zorgvergadering wordt een onderwerp m.b.t. hoogbegaafdheid besproken.

De commissie hoogbegaafdheid evalueert en stuurt waar nodig bij:

- halfjaarlijks: de uitvoering van het beleid en de signalering van kinderen
- jaarlijks: het beleid
- per vier jaar: de visie en de bijbehorende doelen

Terugkoppeling naar de leerkrachten vindt plaats in de zorgvergadering.

Bijlage 1 Signaleringslijst hoogbegaafdheid (bron: Pharos)

Hoogbegaafde leerlingen ...

zijn aanzienlijk sneller in het begrijpen en verwerken van nieuw leerstof dan gemiddelde leerling	
hebben gemakkelijker inzicht in complexe leerstof	
zijn intellectueel nieuwsgierig, ze stellen veel vragen	
hebben een zeer goed geheugen	
hebben een grote en zeer rijke woordenschat	
zijn taakgericht en geconcentreerd als de motivatie er is of gewekt is	
kunnen perfectionistisch zijn, stellen hoge eisen aan zichzelf en vaak ook aan anderen	
kunnen zeer creatief denken	
zijn vaak onderpresteerders	
zijn in staat om al op heel jonge leeftijd verbanden te leggen	
hebben een zeer groot, bijna overdreven, rechtvaardigheidsgevoel	
bekijken de wereld door een heel andere bril dan hun leeftijdsgenoten	
experimenteren graag	
zijn kritisch ten opzichte van alles, dus ook van regels, gewoonten, tradities	
hebben belangstelling voor veel dingen; hebben een brede waaier van interesses	
kunnen moeilijk keuzes maken, veel is interessant en/of belangrijk	
zijn gevoelig voor behoeften en gevoelens van anderen en houden daar meestal rekening mee, ook ten koste van zichzelf	
doorzien sociale patronen en herkennen emoties bij anderen	
zijn jonger dan anderen gericht op allerlei vragen, ook levensvragen (Wat gebeurt er als je dood bent? Waarom maken mensen oorlog?)	
zijn goed in staat/geneigd zichzelf te vermaken en kunnen dit lang volhouden, dit alles bij voldoende motivatie en interesse	
nemen initiatief en geven leiding, al dan niet geaccepteerd door leeftijdgenoten	
tekenen op een hoger niveau (vooral in onderbouw), meer details, eerder perspectief, maar hebben een hekel aan inkleuren	
zijn vroeg gericht op letters en woorden, kind vraagt naar letters en leert zichzelf lezen	
zijn vroeg gericht op cijfers en getallen	
zijn geïnteresseerd in onderwerpen die op deze leeftijd niet gebruikelijk zijn (zaken uit bijvoorbeeld Klokhuis en Jeugdjournaal)	

Specifieke kenmerken van de leerling:

Bijlage 2A Signaleringslijst SiDi 3 groep 1-2 (deel 1)

Jaarlijkse signalering 1-2

Formulier 1.B./ 1-2

U vult deze lijst in oktober in voor alle leerlingen in uw groep. U vult alleen die kenmerken in die op een leerling van toepassing zijn. U start met deel 1.

Deel 1: De ontwikkelingsvoorsprong op de leeraspecten

[illegible]

Bij leerlingen met 5 of meer scores 'sterk aanwezig' of 'twijfel' kunt u doorgaan naar deel 2.

Bijlage 2A Signaleringslijst SiDi 3 groep 1-2 (deel 2)

26 SiDi 3

Deel 2: Signaal van zorg over zelfbeeld, omgang en werkhouding (vervolg 1-2)

Alleen voor die kinderen invullen die een hoge score op 5 of meer items hebben op leervermogen.

SVZ Werk-houding aspecten											9. Heeft moeite met doorzetten.
											8. Vertoont erg wisselend gedrag in taakgerichtheid.
											7. Is niet zo zelfstandig, vraagt voortdurend bevestiging.
SVZ Omgang aspecten											6. Komt niet goed op voor zichzelf.
											5. Heeft moeite met empathische inschatting.
											4. Is niet goed opgenomen in de groep.
SVZ Zelfbeeld aspecten											3. Heeft weinig positief beeld eigen mogelijkheden.
											2. Heeft te veel of te weinig zelfvertrouwen.
											1. Heeft een sterk wisselende of weinig concentratie.
Leerlingen met een hoog leervermogen											Is geen zorg ☐
											Is een zorg ☐
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Deel 3: Resultaten, conclusie van jaarlijkse signalering

In te vullen in samenspraak met de lb'er of coördinator (hoog)begaafdheid.

Maak voor elke geselecteerde leerling een Leerlingprofiel aan en neem de bevindingen over bij punt 1.B.

Daarna gaat u naar stap 2.

Welke kinderen hebben geen enkele score op dit onderdeel en kunnen meteen door naar stap 4?

Welke kinderen komen op basis van deze gegevens in aanmerking voor het vervolgtraject, stap 2?

Waar liggen, in de combinatie van leeraspecten en overige aspecten, nadere aandachtspunten?

Kinderen met een hoge score op leeraspecten	Zonder zorg f	Met zorg f	Signaal van zorg op het onderdeel
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			

Bijlage 2B Signaleringslijst SiDi 3 groep 3-8 (deel 1)

Stap 1.B. De jaarlijkse signaleringslijst

10

Jaarlijkse signalering 3-8

Formulier 1.B./ 3-8

U vult deze lijst in oktober in voor alle leerlingen in uw groep. U vult alleen die kenmerken in die op een leerling van toepassing zijn. U start met deel 1.

Deel 1: De ontwikkelingsvoorsprong op de leeraspecten

Groepsoverzicht		Leeraspecten																	
Signalering ontwikkelingsvoorsprong		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Datum: Leerkracht: Groep: Geef aan met: <i>Is normaal aanwezig</i> ☐ <i>Is sterk aanwezig</i> ☐ <i>Onvoldoende zicht op/twijfelachtig</i> ☐		1. Is snel van begrip.																	
		2. Heeft een grote en diepgaande interesse.																	
		3. Is creatief in bedenken en oplossen van vraagstukken.																	
		4. Heeft een bijzonder gevoel voor humor.																	
		5. Is nieuwsgierig, stelt veel vragen.																	
		6. Heeft een goed geheugen.																	
		7. Heeft een scherp opmerkingsvermogen.																	
		8. Heeft grote parate kennis, kan over veel zaken meepraten.																	
		9. Heeft een grote woordenschat.																	
		10. Denkt buiten reguliere kaders.																	
		11. Is geestelijk vroegrijp.																	
		12. Kan grote denkstappen maken.																	

Bij leerlingen met 5 of meer scores 'sterk aanwezig' of 'twijfel' kunt u doorgaan naar deel 2.

Bijlage 2B Signaleringslijst SiDi 3 groep 3-8 (deel 2)

2B SiDi 3

Deel 2: Signaal van zorg over zelfbeeld, omgang en werkhouding (vervolg 3-8)

Alleen voor die kinderen invullen die een hoge score op 5 of meer items hebben op leervermogen.

SVZ Werkhouding Aspecten																			9. Heeft moeite met doorzetten.
																			8. Vertoont erg wisselend gedrag in taakgerichtheid.
																			7. Sterk wisselende betrokkenheid bij de taken.
SVZ Omgang aspecten																			6. Heeft moeite met het op juiste wijze opkomen voor zichzelf.
																			5. Heeft moeite met samenwerken.
																			4. Is niet goed opgenomen in de groep.
SVZ Zelfbeeld Aspecten																			3. Heeft een weinig positief beeld of te sterk beeld van eigen mogelijkheden.
																			2. Heeft te veel of te weinig zelfvertrouwen.
																			1. Heeft moeite met uiten van eigen gevoelens en gedachten.
Leerlingen met een hoog leervermogen																			Is geen zorg ☐
																			Is een zorg ☐
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									

Deel 3: Resultaten, conclusie van jaarlijkse signalering

In te vullen in samenspraak met de leraar of coördinator (hoog)begaafdheid.

Maak voor elke geselecteerde leerling een Leerlingprofiel aan en neem de bevindingen over bij punt 1.B.

Daarna gaat u naar stap 2.

Welke kinderen hebben geen enkele score op dit onderdeel en kunnen meteen door naar stap 4?

Welke kinderen komen op basis van deze gegevens in aanmerking voor het vervolgtraject, stap 2?

Waar liggen, in de combinatie van leeraspecten en overige aspecten, nadere aandachtspunten?

Kinderen met een hoge score op leeraspecten	Zonder zorg f	Met zorg f	Signaal van zorg op het onderdeel
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			

Bijlage 3 Signaleringslijst SiDi 3 onderpresteren

72 SiDi 3

Signaleringslijst onderpresteren

Formulier 6.B.

U kunt deze lijst invullen bij een vermoeden van onderpresteren.

Naam leerling:

Geboortedatum:

Leeftijd:

Groep:

Leerkracht:

Invuldatum:

- ☐ * 1. Lage test-/toetsresultaten
- ☐ * 2. Presteert op of onder niveau in lezen, taal of rekenen
- ☐ * 3. Dagelijks schoolwerk niet of slecht af, inclusief huiswerk
- ☐ * 4. Superieur in begrijpen en onthouden (eventueel selectief) van begrippen
- ☐ * 5. Grote kloof in kwaliteit tussen schriftelijk en verbaal werk
- ☐ 6. Grote feitelijke kennis
- ☐ 7. Grote fantasie, creativiteit, verbeelding, is inventief
- ☐ 8. Voortdurend ontevreden met geleverd werk, ook in expressievakken
- ☐ 9. Probeert nieuwe activiteiten te vermijden, is perfectionistisch, wil mislukkingen voorkomen
- ☐ 10. Toont initiatief in het voortzetten van eigen keuze projecten
- ☐ * 11. Heeft breed interessegebied en mogelijke speciale deskundigheid op een bepaald gebied.
- ☐ * 12. Toont negatieve zelfwaardering door terugtrekken of agressief gedrag, negatieve zelfprojectie op anderen
- ☐ 13. Functioneert niet gemakkelijk en/of constructief in een groep, doet niet graag mee aan groepsactiviteiten
- ☐ 14. Geeft blijk van scherpzinnige, sensitieve gevoeligheid en waarneming van problemen ten opzichte van zichzelf, anderen, levensvraagstukken, waaruit blijkt dat hij/zij ver vooruit is
- ☐ 15. Heeft onrealistische zelfverwachting, te hoog of te laag
- ☐ 16. Geen voldoening over leerstofaanbod, houdt niet van instampen, geheugenwerk
- ☐ 17. Is gemakkelijk afleidbaar, kan zich moeilijk concentreren op een taak
- ☐ 18. Onverschillige of negatieve houding tegenover school
- ☐ 19. Biedt weerstand tegen pogingen van de leerkracht om hem/haar te motiveren
- ☐ 20. Heeft moeilijkheden in vriendschapsrelaties, in het sluiten van vriendschappen
- ☐ 21. Lijkt lui, zich te vervelen, is met andere dingen bezig, maar weet bij navraag toch waar de les over gaat

Scoreverloop

*(bij 10 aangekruiste vakjes, inclusief de * vakjes is er zeer waarschijnlijk sprake van onderpresteren)*

Aantal aangekruiste items:

Aantal aangekruiste items met een *:

Sprake van onderpresteren: ja/nee*

*) Invullen wat van toepassing is

U kunt de resultaten van dit onderzoek overnemen in het resultatenblad.

Bijlage 4 De 7 uitdagingen in het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen (bron: Novilo)

7 uitdagingen

De overtuigingen

Geheugen

Motivatie

Frustratietolerantie

Zelfstandig werken

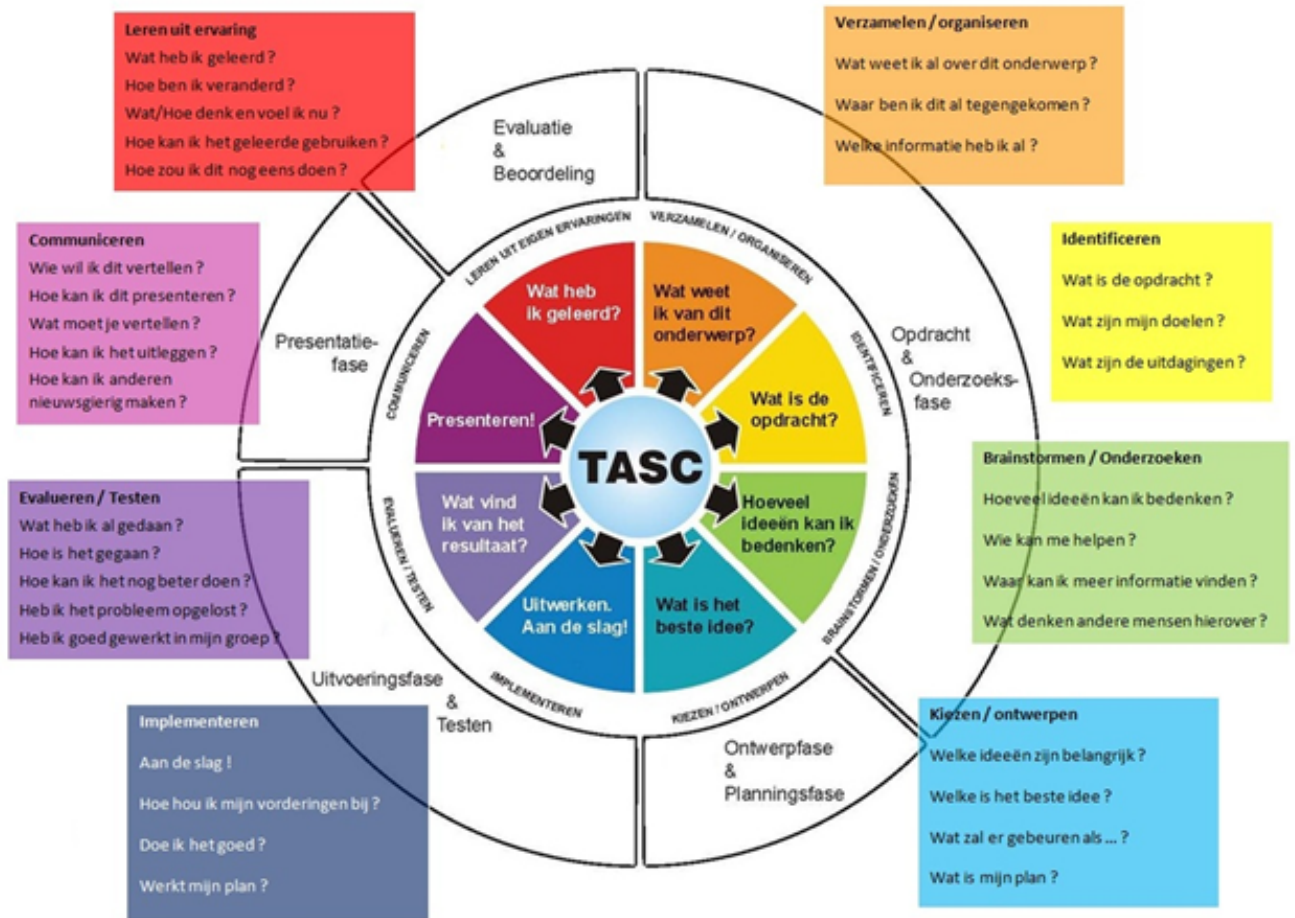
Samenwerken

Hiaten

Bijlage 5A TASC-model (Wallace)

Bijlage 5B TASC-formulier

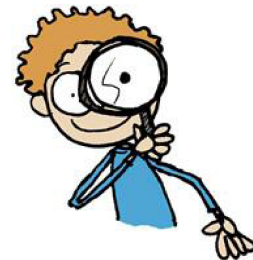
Stap 1 Wat weet ik er al van?

Stap 2 Welke vragen wil ik beantwoorden?

Stap 3 Hoe kunnen we antwoorden vinden?

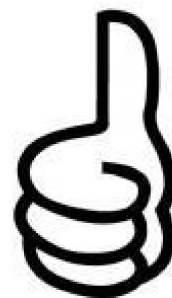
Stap 4 Wat is het beste idee?

Stap 5 Niet slapen, maar aan de slag. DOEN!

Stap 6 Hoe is het gegaan?

Stap 7 Hoe presenteren we het?

Stap 8 Wat hebben we geleerd?

